

Sygn. akt III AUa 1630/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 maja 2012 r.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie Wydział III w składzie:

Przewodniczący - Sędzia: SA Magdalena Kostro-Wesołowska (spr.)

Sędziowie: SA Małgorzata Micorek-Wagner

SA Magdalena Tymińska

Protokolant: st. sekr. sądowy Agnieszka Wozińska

po rozpoznaniu w dniu 11 maja 2012 r. w Warszawie

sprawy J. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W.

o emeryturę pomostową

na skutek apelacji J. G.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie

z dnia 17 czerwca 2011 r. sygn. akt XIV U 1470/10

oddala apelację.

(-) M. M.-W. (-) M. K.-W. (-) M. T.

Sygn. akt III AUa 1630/11

UZASADNIENIE

Ubezpieczona J. G. odwołała się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. z dnia 22 lipca 2010 r. odmawiającej jej prawa do emerytury pomostowej z uwagi na to, że nie wykazała 15 lat pracy w szczególnych warunkach, jak również po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych oraz w dniu wejścia w życie tej ustawy nie miała wymaganego 15 letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy.

Organ rentowy wnosił o oddalenie odwołania. **Sąd Okręgowy, Sąd Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 17 czerwca 2011 r. odwołanie oddalił.** Ustalił, że ubezpieczona (...) (...) r. złożyła wniosek o emeryturę pomostową.

W okresie od 3 października 1989 r. do 31 października 1992 r. była zatrudniona w przedsiębiorstwie (...) w W. na stanowisku sprzątaczk samolotów. Od 1 listopada 1992 r. do 30 września 1995 r. pracowała w pełnym wymiarze czasu pracy w A. - (...) Sp. z o. o. w W. na stanowisku pracownika ds. obsługi płytowej. Do obowiązków pracownika ds. obsługi płytowej w przedsiębiorstwie (...) Sp. z o. o. należało: załadunek, wyładunek cargo (poczty, przesyłek expressowych, bagażu, frachtu oraz przesyłek przeznaczonych dla macierzystej firmy), przewóz cargo pomiędzy

terminalem a samolotem lub między różnymi punktami płyty lotniska; czyszczenie wnętrza samolotu, włączając w to kabinę pilotów i toalety; opróżnianie ubikacji; prowadzenie, obsługa, usuwanie, montaż i instalowanie elementów stałych i ruchomych wyposażenia kabin; prowadzenie cysterny z paliwem i czynności związane z jej obsługą. Dodatkowo do obowiązków pracownika ds. obsługi płytowej należało: czyszczenie szyby kabiny pilotów, odladzanie samolotu, dopychanie/wypychanie z miejsc postoju i związane z tym czynności, podłączanie i odłączanie agregatów. Ponadto pracownik mógł zostać skierowany do czyszczenia samolotu z zewnątrz, prac porządkowych w miejscu pracy, oczyszczania płyty lotniska, czyszczenia urządzeń (sprzętu) przy użyciu lub bez sprzętu zmechanizowanego. Równocześnie od pracownika wymagano m.in. wykonywania wymienionych czynności w zróżnicowanych warunkach klimatycznych i atmosferycznych, jak i w różnym otoczeniu np. spalinach samolotowych i z pojazdów płytowych, kurzu i hałasie włączonego silnika samolotu. Do obowiązków pracownika należało także:

- załadowywanie i wyładowywanie cargo ważącego do 34 kg, wepchnięcie, umieszczenie załadowanych kontenerów (o wadze do 3,200 funtów) na rolki w samolocie,
- prowadzenie pojazdów o ładowności od 1,5 t do 36 t w miejscach dużego zagęszczenia stojących samolotów,
- obsługa pojazdów, sprzętu różnego typu, podstawianie ich do samolotu,
- branie udziału w wypychaniu samolotu poprzez prowadzenie pojazdu o wadze 36 ton lub pomoc z zewnątrz w kierowaniu takim pojazdem,
- zdejmowanie lub układanie bagaży o wadze do 34 kg z/na taśmociągi,
- podłączanie węża z wodą do samolotu,
- podniesienie i podłączenie (w pozycji nad głową) ważącego ok. 10 kg kabla elektrycznego do samolotu oraz odłączenie tegoż kabla
- odladzanie samolotu na wysokości 6-24 metrów, podnoszenie, przytrzymywanie przedniej części samolotu, opryskiwanie skrzydeł i kadłuba glikolem. Dodatkowo do obowiązków pracownika ds. obsługi płytowej należało: wyposażanie kabiny samolotu w wymagane materiały, sprzęt itp. takie jak koce, dywaniki, powłoczki oraz doniesienie wyżej wymienionych elementów wyposażenia o łącznej wadze do 15 kg na pokład samolotu, wynoszenie śmieci, ręczne czyszczenie, oczyszczanie samolotu, wózków, popielniczek, toalet, schowków nad siedzeniami.

Powyższych ustaleń Sąd Okręgowy dokonał na podstawie dokumentu charakteryzującego pracę na stanowisku pracownika ds. obsługi płytowej w A. - (...).

W okresie od 1 października 1995 r. do 31 lipca 2009 r. odwołująca pracowała w pełnym wymiarze czasu pracy w (...) Sp. z o. o. w W. na stanowisku pracownika ds. obsługi naziemnej. W aktach osobowych odwołującej z okresu zatrudnienia w (...) Sp. z o. o. znajduje się taki sam dokument, jak w aktach osobowych A. - (...) Sp. z o. o., tj. „charakterystyka stanowiska pracownika ds. obsługi płytowej”. Dokument ten określa takie same czynności i takie same zagrożenia związane z czynnościami pracownika obsługi płytowej.

Na podstawie zeznań świadka M. M. (2), która pracowała razem z odwołującą od 1989 r. do 2009 r., Sąd ustalił, że odwołująca sprzątała samoloty i wyposażała je. Praca ta polegała na załadowywaniu materiałów z magazynów na samochody, a następnie wyładowywaniu materiałów z samochodów do samolotów. Ładunki, które wnioskodawczyni wносиła do samolotów, miały wagę około 15 kg. Do zadań odwołującej należało także wynoszenie w workach śmieci z samolotów, mycie szyb samolotów. Praca odbywała się po 8 godzin dziennie na 4 zmianach, także w niskich temperaturach. Pracy towarzyszył hałas. Często mycie szyby samolotu odbywało się przy włączonych silnikach. Pracownicy otrzymywali dodatek za warunki szczególne. Świadek A. J. również pracowała z odwołującą, od lat osiemdziesiątych do lipca 2009 r. Zeznała, że odwołująca zajmowała się sprzątaniem samolotów. Na pokład samolotu wносиła ciężkie rzeczy, takie jak odkurzacze, które ważyły 9-10 kg, wносиła też worki ze śmieciami. Pracy towarzyszył hałas związany z przylotami i odlotami samolotów. Pracowano po 8 godzin dziennie w systemie zmianowym; do 1992

r. praca odbywała się co drugi dzień po 12 godzin w dzień i co drugą noc też po 12 godzin. Od 1992 r. pracowano w systemie trzyzmianowym: 6-14, 14-22 i 22-6 rano. Każdy z pracowników otrzymywał dodatek za warunki szkodliwe. Sąd Okręgowy przeprowadził dowód z opinii biegłego sądowego specjalisty w zakresie bhp na okoliczność ustalenia, czy prace wykonywane przez odwołującą we wskazanych wyżej okresach u wymienionych pracodawców, były pracami wykonywanymi w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze w myśl rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Na podstawie tego dowodu Sąd ustalił, że czynnikami o szczególnej szkodliwości w pracy odwołującej były: ręczne prace transportowe oraz hałas. Z kart „charakterystyki stanowiska pracownika ds. obsługi płytowej” wynika, że odwołująca w czasie pracy na stanowisku sprzątacza oraz pracownika ds. obsługi płytowej, była narażona na: zróżnicowane warunki klimatyczne i atmosferyczne, spaliny paliw samolotowych i z pojazdów płytowych, kurz i hałas włączonego silnika samolotu. Biegła szczegółowo scharakteryzowała specyfikę ręcznych prac transportowych i pracy w hałasie, wskazując na ich destrukcyjny wpływ na organizm człowieka. Na podstawie opinii biegłej Sąd ustalił, że praca odwołującej była pracą o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz znacznym stopniu uciążliwości. Z opinii biegłej specjalisty ds. bhp jednoznacznie wynika, że praca wykonywana przez odwołującą w okresach:

- 3 października 1989 r. do 31 października 1992 r. ((...)),
- 1 listopada 1992 r. do 30 września 1995 r. (A.- (...) Sp. z o.o.),
- 1 października 1995 r. do 31 lipca 2009 r. ((...) Sp. z o.o.)

była pracą wykonywaną w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze w myśl rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze z tej przyczyny, że spełnia warunki określone w dziale VIII pozycja 12 wykazu A (prace związane z bezpośrednią obsługą samolotów na płycie lotniska) stanowiącego załącznik do powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał odwołanie za bezzasadne. Podniósł, że po myśli art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. Nr 237, poz. 1656), prawo do emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie warunki wymienione w tym przepisie (w 7 punktach). W ocenie Sądu Okręgowego, wnioskodawczyni spełnia tylko część wymaganych warunków. Urodziła się 4 kwietnia 1955 r. (po 31 grudnia 1948 r.), w dacie składania wniosku o emeryturę pomostową miała 55 lat, legitymuje się wymaganym okresem składkowym i nieskładkowym wynoszącym co najmniej 20 lat dla kobiet. Ponadto przed 1 stycznia 1999 r. wykonywała pracę w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze w myśl rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, a podstawę do ustalenia tej okoliczności stanowiła m.in. opinia biegłej sądowej specjalisty w zakresie bhp. Wnioskodawczyni udokumentowała także rozwiązanie stosunku pracy przed dniem złożenia wniosku o emeryturę. Jednakże po dniu 31 grudnia 2008 r. odwołująca się nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Wnioskodawczyni pracowała w szczególnych warunkach w rozumieniu dotychczas obowiązujących przepisów, tj. ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. nr 153, poz. 1227), ale obecnie rodzaj wykonywanej przez nią pracy nie znalazł się w załącznikach do ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd Okręgowy ocenił również prawo do emerytury dla wnioskodawczyni na gruncie art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych i doszedł do wniosku, że ubezpieczona nie spełnia jednego z warunków koniecznych dla nabycia tego prawa, a mianowicie nie spełnia warunku z pkt 3 tego art., tj. w dniu wejścia w życie ustawy nie miała wymaganego w przepisach, o których mowa w pkt 2, okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd wyjaśnił, że ustawa ta zawiera dwa załączniki, z których pierwszy zawiera wykaz prac w szczególnych warunkach, natomiast drugi to wykaz prac o szczególnym charakterze. Prace nad definicjami i wykazem prac w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze zawartymi w ustawie trwały od 1999 r. W dniu 4 grudnia 1998 r. powołana

została specjalna Komisja Ekspertów do Spraw Uprawnień do Obniżonego Wiek Emerytalnego Osób Zatrudnionych w Szczególnych Warunkach lub o Szczególnym Charakterze, której celem było opracowanie nowej definicji prac w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze oraz określenie rodzajów prac, których wykonywanie powinno uprawniać do wcześniejszego zakończenia aktywności zawodowej. W swoich pracach Komisja, w skład której weszli eksperci z instytutów medycyny i ochrony pracy, kierowała się wyłącznie aspektami ochrony zdrowia. Wyniki swych prac komisja przedstawiła w raporcie z 9 kwietnia 1999 r. Na zamówienie resortu z 2002 r. Centralny Instytut Ochrony Pracy przeprowadził badanie charakterystyk populacji osób wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Badania przeprowadzone przez (...), wykonane między innymi w oparciu o bezpośrednie wizyty w zakładach pracy, pozwoliły na precyzyjne określenie grup zawodowych zatrudnionych w ekstremalnych warunkach środowiska pracy. W 2005 r. powołany został kolejny Zespół Ekspertów Medycyny Pracy do Spraw Zweryfikowania Wykazu Rodzajów Prac w Szczególnych Warunkach i Wykazu Prac o Szczególnym Charakterze. Wyniki prac tego zespołu, w postaci m. in. zmodyfikowanych definicji prac w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze, zostały przedstawione w raporcie z kwietnia 2006r. W oparciu o wyniki tych prac, ostateczne wykazy zostały przygotowane w 2008 r. przez ekspertów medycyny i ochrony pracy w ramach specjalnego zespołu powołanego przez Komisję Trójstronną. Sąd zauważył, że w ustawie o emeryturach pomostowych zostały określone rodzaje prac a nie stanowiska pracy, ponieważ pracownicy wykonujący taki sam zawód w różnych zakładach pracy mogą wykonywać prace o różnej intensywności i w różnych warunkach środowiska. Z tego powodu - zdaniem specjalistów ochrony i medycyny pracy - poprzednio stosowana metodologia określania zawodu lub stanowiska pracy nie powinna stanowić podstawy zaliczenia do prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Nowe wykazy rodzajów prac zastąpiły opracowane ponad 25 lat temu wykazy stanowisk pracy, które w związku z postępem technologicznym i zmianami w gospodarce stały się nieaktualne.

W związku z powyższym Sąd Okręgowy zważył, że rodzaj prac wykonywanych przez odwołującą w spornym okresie nie mieści się w wykazie rodzajów prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Z akt sprawy i zeznań świadków wynika, że odwołująca w okresie od 3 października 1989 r. do 31 lipca 2009 r. pracowała przy obsłudze samolotów, tj. była zatrudniona jako sprzątaczk samolotów, pracownik ds. obsługi płytowej i pracownik ds. obsługi naziemnej. W załącznikach do ustawy o emeryturach pomostowych, które stanowią wykaz prac w szczególnych warunkach oraz prac o szczególnym charakterze, znalazły się m. in. prace w powietrzu wykonywane na statkach powietrznych przez personel pokładowy, prace pilotów statków powietrznych (pilot, instruktor), prace kontrolerów ruchu lotniczego oraz prace mechaników lotniczych związane z bezpośrednią obsługą potwierdzającą bezpieczeństwo statków powietrznych na płycie lotniska. W wykazach tych brak jest natomiast prac odpowiadających zadaniom, jakie wykonywała odwołująca w czasie zatrudnienia w (...), w A. - (...) Sp. z o. o. i w (...) Sp. z o. o. Tym samym odwołująca nie spełnia wszystkich warunków z art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych.

Reasumując Sąd zważył, że odwołująca nie spełnia warunków do przyznania prawa do emerytury pomostowej. **Apelację od wyroku Sądu Okręgowego złożyła ubezpieczona.** Apelująca zaskarżyła wyrok w całości, zarzucając : 1) naruszenie prawa materialnego - art. 4 w związku z art. 49 w związku z art. 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych - poprzez nieuwzględnienie definicji zawartych w art. 3 ust. 1 i ust. 3 tej ustawy, a oparcie się w orzeczeniu wyłącznie na treści załączników nr 1 i nr 2 do ustawy; 2) naruszenie prawa materialnego - art. 32 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z art. 4 i w związku z art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych - poprzez naruszenie zasady równości wobec prawa polegające na oddaleniu jej odwołania mimo ustalenia, iż wykonywała ona również po dniu 31 grudnia 2008 r. pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, uprawniającą ją w myśl przepisów obowiązujących do wejścia w życie ustawy o emeryturach pomostowych do otrzymania wcześniejszej emerytury;

3) naruszenie prawa materialnego - art. 2 Konstytucji w związku z art. 4 w związku z art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych - poprzez naruszenie zasady ochrony praw nabytych polegające na oddaleniu jej odwołania mimo ustalenia, iż wykonywała ona do dnia 31 grudnia 2008 r. pracę w szczególnych warunkach lub o

szczególным charakterze, uprawniająca ją w myśl przepisów obowiązujących do wejścia w życie ustawy o emeryturach pomostowych do otrzymania wcześniejszej emerytury;

4) naruszenie przepisów postępowania - art. 233 w związku z art. 278 § 1 k.p.c. - poprzez ograniczenie przedmiotu dowodu z opinii biegłego do spraw bezpieczeństwa i higieny pracy wyłącznie do ustalenia, czy praca wykonywana przez nią od 3 października 1989 r. do 31 lipca 2009 r. była pracą w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, z jednoczesnym pominięciem ustalenia, czy wykonywana praca była pracą w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Wskazując na takie zarzuty wnioskodawczyni wniosła:

1) o zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez orzeczenie stosownie do odwołania i zmianę zaskarżonej decyzji w całości oraz zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych; 2) ewentualnie - o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy w całości do ponownego rozstrzygnięcia Sądowi pierwszej instancji.

W uzasadnieniu apelacji podniesiono, że według skarżącej ustalenia zawarte w sporządzonej przez biegłą opinię pozwalają na stwierdzenie, że praca wykonywana w okresach w tej opinii wskazanych ze względu na jej charakterystykę spełnia definicję pracy w szczególnych warunkach zawartą w art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych bądź definicję pracy o szczególnym charakterze zawartą w art. 3 ust. 3 tej ustawy. Jednakże Sąd Okręgowy nie poddał tego ocenie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Zdaniem apelującej, spełnianie przez pracę wykonywaną przez nią w ramach zatrudnienia definicji pracy w szczególnych warunkach, zawartej w art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych bądź definicji pracy o szczególnym charakterze zawartej w art. 3 ust. 3 tej ustawy, jest samodzielnie wystarczające do przyznania emerytury pomostowej na podstawie art. 4 bądź art. 49 ustawy. Przyjęcie przeciwnego stanowiska oznaczałoby podważenie założenia racjonalności ustawodawcy. Wówczas bowiem zbędne byłoby wprowadzenie przez ustawodawcę w art. 3 ustawy o emeryturach pomostowych definicji pracy w szczególnych warunkach i pracy o szczególnym charakterze. Jeżeli bowiem definicje te nie są w ogóle wykorzystywane w procesie subsumpcji dla ustalenia prawa do emerytury pomostowej, gdyż sąd orzekający w sprawie dokonuje subsumpcji wyłącznie na podstawie wykazów rodzajów prac zawartych w załącznikach nr 1 i nr 2 do ustawy - wystarczające byłoby zawarcie przez ustawodawcę w ustawie wyłącznie wykazów prac (jak we wskazanych załącznikach), bez wprowadzania do niej definicji (jak w art. 3). Skoro jednak definicje te zostały wprowadzone do ustawy, to - zdaniem skarżącej - muszą one być wykorzystywane przez Sąd w procesie subsumpcji, co jednak nie miało miejsca. Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przyznał, że nie oparł się na definicjach z art. 3 ustawy, lecz na wykazach rodzajów prac z załączników do ustawy. Doszło w ten sposób do pominięcia przy rozstrzygnięciu części normy ustawowej i oparcia się tylko na fragmencie tej normy - w dodatku na fragmencie mniej istotnym, gdyż wykazy prac zawarte w załącznikach mają charakter wtórny w stosunku do definicji zawartych w art. 3 ust. 1 i ust. 3 ustawy, stanowiąc jedynie ich dopełnienie. Definicje te są na tyle precyzyjne, że samodzielnie również zawierają normę prawną pozwalającą na ustalenie zakresu definicji - a zatem dokonanie na ich podstawie subsumpcji określonego stanu faktycznego pod określoną normę prawną.

Dalej apelująca podniosła, że skutkiem zastosowania do niej przepisów obowiązujących do dnia 31 grudnia 2008 r. byłoby przyznanie jej prawa do wcześniejszej emerytury. W związku ze zmianą przepisów odmówiono jej prawa do jakiegokolwiek świadczenia, co oznacza dyskryminację ze względu na moment zakończenia pracy, co w jej przypadku nastąpiło po 31 grudnia 2008 r. W związku z zarzutem apelacyjnym naruszenia przepisów postępowania Sąd Apelacyjny przeprowadził dowód z ustnych wyjaśnień biegłej M. M. (3) w odniesieniu do opinii z dnia 4 kwietnia 2011 r. co do wykonywania przez ubezpieczoną pracy w latach 1989-2009 w aspekcie art. 3 ustawy o emeryturach pomostowych i załączników do tej ustawy. Według biegłej, praca, którą wykonywała wnioskodawczyni, spełnia wymogi definicji z art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, z tym że nie znajduje się ona w wykazie prac określonych w załączniku nr 1 do art. 3 ust. 1. Spełnianie definicji z ust. 1 art. 3 wynika, zdaniem biegłej, z tego, iż praca wykonywana przez apelującą związana była z czynnikiem ryzyka determinowanym procesem technologicznym, czyli czynnikiem ryzyka z ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy - prace wykonywane w warunkach gorącego

mikroklimatu, co wiązało się z porą roku, czyli dotyczyło okresu wysokich temperatur i tego, że samolot pozostawał na płycie bez włączonej klimatyzacji, bez wymiany powietrza. Natomiast w okresie jesienno-zimowym ryzykiem była praca w warunkach zimnego mikroklimatu. W związku z wykonywaniem tej pracy osoby sprzątające otrzymywały gorące napoje, odzież ciepłochronną i posiłki profilaktycznie. Biegła z racji prowadzenia szkoleń z zakresu BHP dla pracowników obsługi lotniska w trzech firmach, w których zatrudniona była wnioskodawczyni, знаła warunki pracy pracowników. Podniosła, że sprzątającym zamarzały mopy przy pracy w okresie, kiedy występowały niskie temperatury. Innych czynników ryzyka z ust. 2 art. 3 ustawy biegła nie znalazła. Biegła wyjaśniła również, że praca wykonywana w zmiennych warunkach, jeśli chodzi o gorący mikroklimat, przyspiesza rozwój chorób układu krążenia i może być czynnikiem wyzwalającym te choroby. Jeśli zaś chodzi o zimny mikroklimat, to wywołuje on choroby reumatyczne, zmiany układu mięśniowo-stawowego. Biegła oceniła również, że przy pracach wykonywanych przez skarżącą nie było i nie ma możliwości zastosowania środków profilaktyki organizacyjnej i medycznej, natomiast techniczne środki, ze względu na koszt, nie są stosowane (np. dojście personelu tzw. rękawem, automatyzacja procesu sprzątania).

Sąd Apelacyjny, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zważył, co następuje. Brak jest podstaw do uwzględnienia apelacji.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy, jak i dokonaną przez ten Sąd ocenę prawną, zatem nie zachodzi potrzeba ich powtarzania. Emerytury pomostowe zostały wprowadzone do polskiego systemu prawnego przez ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. (Dz. U. Nr 237, poz. 1656, zwaną dalej ustawą o emeryturach pomostowych), która weszła w życie 1 stycznia 2009 r. Uchwalenie tej ustawy było elementem reformy systemu ubezpieczeń społecznych (emerytury pomostowe zapowiedziane zostały w art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Zastąpiły one emerytury w obniżonym wieku emerytalnym przyznawane na podstawie ustawy o emeryturach i rentach pracownikom zatrudnionym w szczególnych warunkach pracy lub w szczególnym charakterze. Prawo do tego ostatniego świadczenia było nabywane z reguły w obniżonym wieku emerytalnym pod warunkiem wykazania piętnastoletniego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Emerytury w obniżonym wieku i emerytury pomostowe mają odrębny charakter. Cechą charakterystyczną emerytur pomostowych jest ich przejściowy charakter.

Warunki uzyskania emerytury pomostowej określa art. 4 ustawy. Zgodnie z tym przepisem, prawo do emerytury pomostowej przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) urodził się po 31 grudnia 1948 r.;
- 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat;
- 3) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn;
- 4) ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn;
- 5) przed 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych;
- 6) po 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych;
- 7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

Ustawa o emeryturach pomostowych dopuszcza odstępstwa od przesłanki wymienionej w jej art. 4 pkt 6. Zgodnie bowiem z art. 49 ustawy, prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która po dniu 31 grudnia 2008

r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3, spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12, a w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

W sprawie nie budzi wątpliwości ustalenie poczynione przez Sąd Okręgowy, że wnioskodawczyni w ramach zatrudnienia od 3 października 1989 r. do 31 lipca 2009 r. wykonywała prace kwalifikowane jako prace w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. nr 153, poz. 1227 ze zm., zwanej dalej ustawą o emeryturach i rentach), tj. prace wymienione w pozycji 12 działu VIII wykazu A (prace związane z bezpośrednią obsługą samolotów na płycie lotniska) stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W związku z ustnymi wyjaśnieniami złożonymi przez biegłą sądową na rozprawie apelacyjnej za prawidłowe należy uznać poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenie, że prace wykonywane w powyższym okresie przez skarżącą nie zostały wymienione w załączniku nr 1 (art. 3 ust. 1) do ustawy o emeryturach pomostowych, stanowiącym wykaz prac w szczególnych warunkach. Według biegłej natomiast prace te „spełniają warunki z definicji prac w szczególnych warunkach”, sformułowanej w art. 3 ust. 1 ustawy. Podstawy takiego poglądu biegłej zostały podane powyżej.

Ustawa o emeryturach pomostowych definiuje prace w szczególnych warunkach i prace o szczególnym charakterze. Przez prace w szczególnych warunkach rozumie się prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowane siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku; wykaz prac w szczególnych warunkach zawiera załącznik nr 1 do ustawy. Prace o szczególnym charakterze to prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwość należytego wykonywania w sposób nie zagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej, związanego z procesem starzenia się; wykaz prac o szczególnym charakterze określa załącznik nr 2 do ustawy. Porównanie definicji prac w szczególnych warunkach i prac o szczególnym charakterze wskazuje na to, że przy pracach w szczególnych warunkach akcent został położony na czynniki ryzyka, które mogą skutkować uszkodzeniem ciała. Ustawa wskazuje, z jakiego rodzaju pracami związane są czynniki ryzyka.

Przy pracach o szczególnym charakterze akcent został położony na prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej. Wykaz prac w szczególnych warunkach oraz o szczególnym charakterze zawierają załączniki do ustawy - nr 1 i 2. W ocenie Sądu Apelacyjnego, oznacza to, że nie potrzeba badać, czy każda z rodzaju prac wymienionych w załącznikach nr 1 i 2 do ustawy spełnia wymogi definicji prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Z woli ustawodawcy wskazane prace zostały zaliczone do prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Ustawa posługuje się przy tym określeniu prac trybem oznajmującym; wykaz prac w szczególnych warunkach określa załącznik nr 1 do ustawy; wykaz prac o szczególnym charakterze określa załącznik nr 2 do ustawy. Ustanawia tym samym zamknięty katalog prac „o szczególnym charakterze” czy „w szczególnych warunkach”, co oznacza, że cech pracy „o szczególnym charakterze” lub „w szczególnych warunkach” w rozumieniu przepisów ustawy pomostowej nie mogą posiadać inne prace, nawet, gdy sposób ich wykonywania i ich jakość może obniżyć się z wiekiem. Do takich wniosków prowadzi wykładnia językowa (gramatyczna) przepisów art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Sens językowy jest tu jednoznaczny, ustawodawca ustanowił zamknięte wykazy prac „o szczególnym charakterze” lub „w szczególnych warunkach”. Wobec powyższego nie zachodzi potrzeba sięgania do innych metod wykładni, tym bardziej, że Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał w swoim orzecznictwie, że przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej. Sąd Apelacyjny nie podziela twierdzeń skarżącej, że wykazy prac z załączników mają charakter wtórny w stosunku do definicji prac „o szczególnym charakterze” lub „w szczególnych warunkach”, wobec czego, ponieważ

definicje te są precyzyjne w takim stopniu, że na ich podstawie możliwe jest dokonanie subsumcji, to wystarczające jest stwierdzenie, że wykonywana praca spełnia warunki wynikające z definicji dla uznania jej za pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Sąd Apelacyjny nie podziela takiego poglądu, ponieważ pomija on, że wykładnia językowa prowadzi tu do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych, iż ustawodawca ustanowił zamknięte katalogi prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Szczególny wykaz prac uznanych w świetle ustawy zawierają odpowiednio załączniki nr 1 i 2. I to właśnie te szczegółowe uregulowania powinny być punktem odniesienia do określenia, czy w danym przypadku mamy do czynienia z pracą w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Nie jest wystarczające samo spełnienie warunków definicji, do czego odwołuje się apelująca. W tej kwestii, która stanowi podstawę apelacji, zauważyć należy, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 16 marca 2010 r., sygn. akt K 17/09 (OTK-A 2010/3/21), w stosunku do ogólnej definicji rodzajów tych prac, zawartej w art. 3 ust. 1 (praca w szczególnych warunkach) i ust. 3 ustawy (praca o szczególnym charakterze) powtórzył następujący pogląd, wyrażony przez Radę Legislacyjną, że „definicja prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze zawarta w art. 3 ust. 1-3 ustawy jest w gruncie rzeczy pozbawiona znaczenia normatywnego, ponieważ decydujący jest wykaz prac, dających tytuł do emerytury pomostowej. Może ona natomiast mieć znaczenie przy odmowie przyznania tego prawa dalszym grupom pracowników” (opinia Rady Legislacyjnej z dnia 28 lipca 2008 r. o projekcie ustawy o emeryturach pomostowych, RL-0303-54/08, opracowana przez L. Florka, „Przeгляд Legislacyjny” nr 3/2008, s. 211). Z powyższych względów zarzut naruszenia art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z art. 49 i art. 3 tej ustawy nie może być uznany za trafny. Za taki nie może też być uznany zarzut naruszenia art. 32 Konstytucji w związku z art. 4 i art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych. Według apelującej z uwagi na to, że zakończyła ona po dniu 31 grudnia 2008 r., pracę wykonywaną w szczególnych warunkach w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., uprawniającą ją w myśl przepisów obowiązujących przed wejściem w życie ustawy o emeryturach pomostowych do emerytury wcześniejszej, Sąd Okręgowy zastosował do niej przepisy ustawy o tychże emeryturach pomostowych. Tymczasem w ustawie tej kryteria przyznania emerytur uległy zmianie na niekorzyść skarżącej, po myśli przepisów obowiązujących do dnia 31 grudnia 2008 r. uzyskałaby prawo do wcześniejszej emerytury. Z takim stanowiskiem, że „skarżąca nie otrzymała emerytury tylko dlatego, że zakończyła pracę po zmianie przepisów”, nie można się zgodzić. Zajmując takie stanowisko skarżąca pominęła, że emerytury w obniżonym wieku przyznawane na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z mocy art. 46 ustawy przysługiwały również ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed dniem 1 stycznia 1969 r. (w tym przedziale czasowym urodziła się skarżąca), jeżeli spełniali łącznie wskazane warunki, a przesłanki do uzyskania emerytury określone w art. 32 spełnili do dnia 31 grudnia 2008 r. Apelująca do tej daty nie spełniła warunku ukończenia wieku, bowiem urodziła się(...), zatem do 31 grudnia 2008 r. nie osiągnęła wymaganego wieku 55 lat. Tak więc o zastosowaniu do skarżącej przepisów ustawy o emeryturach pomostowych nie zadecydowało kontynuowanie przez nią zatrudnienia po dniu 31 grudnia 2008 r. W odniesieniu do zarzutu naruszenia zasady praw nabytych przez oddalenie odwołania mimo ustalenia, iż apelująca do 31 grudnia 2008 r. wykonywała pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów obowiązujących do dnia wejścia w życie ustawy o emeryturach pomostowych, należy podnieść, że w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego ukształtowane jest stanowisko, że zasada ochrony praw nabytych znajduje zastosowanie do ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej (por. orzeczenie z dnia 11 lutego 1992 r. K 14/91, OTK 1992 nr 1, poz. 7), czyli sytuacji prawnej, która spełnia zasadniczo wszystkie przesłanki ustawowe nabycia prawa do emerytury pod rządami dawnej ustawy, bez względu na stosunek do niej ustaw późniejszych. Apelująca na dzień 31 grudnia 2008 r. nie posiadała maksymalnie ukształtowanej ekspektatywy nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku po myśli art. 46 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach, ponieważ jeden z warunków, od których łącznego spełnienia uzależnione jest prawo do tego świadczenia, nie był w tej dacie spełniony, a mianowicie skarżąca nie ukończyła wymaganego wieku.

Mając na względzie powyższe należy uznać, że zarzuty apelacyjne okazały się nieuzasadnione. Zaskarżony wyrok odpowiada prawu, bowiem skarżąca nie spełnia warunków nabycia prawa do emerytury ani po myśli art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, ani po myśli art. 4 w związku z art. 49 tej ustawy. W sytuacji bowiem, kiedy osoba ubiegająca się o emeryturę pomostową nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy „szczególnej” według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do „nowego” świadczenia jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy (okres prac)

można kwalifikować jako prace w warunkach szczególnych w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 ustawy) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust. 3 ustawy). **Kierując się powyższymi względami Sąd Apelacyjny z mocy art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.**

Sędziowie PRZEWODNICZĄCY

M. W. (1) M. W. (2)

M. T. (2)